

Csipkecsodák Kiskunhalasról

Száz esztendő – világhódító úton

Sárga és fehér, könnyű és nehéz, ritka és nemes. Mind ezek – bármennyire is furcsán hangzanak – a halasi csipke és az arany közös tulajdonságai. Még grammonkénti értékük is vetekszik egymással. A csipkevarrás nagy múlttal rendelkezik. Gondoljunk csak a brüsszeli-re, ami több évszázad alatt szorított háttérbe minden más csipkefajtát! A magyar kisváros különleges csipkevarró-technikája az 1937-es Párizsi Világkiállításon mégis maga mögé utasította a brüsszelit, holott alig több mint száz éves.

A kiskunhalasi csipke 1902-ben Dékányi Árpádnak és Markovits Máriának köszönhetően indult világhódító útjára. A finom kézimunkákra érzékeny hölgy ismerte a velencei varrott csipkét elkészítésének módját, és Dékányi Árpád rajztanár tervei alapján maga is úgy kezdett el alkotni. A halasi csipke hamarosan országos hírvé és keresett lett, így a helyi, a környékbeli szegény lányoknak is munkalehetőséget teremtett. A csipke különlegessége, hogy míg a világ csipkevarrásában tíz-tizenkét fajta öltést ismernek, addig Kiskunhalason a változatokat hatvanra felfejlesztették. Cérnájuk is egyedi, hiszen egy indiai sás nevű növényből készül, ami különleges sodrást igényel, és a vékonyságához képest nagyon erős. Ez az egyetlen növény, ami alkalmas ilyen vékony sodrott szál készítésére. Még az 1970-es évek elején vásároltak 50 kilót, és azóta is azzal dolgoznak. A cérna finomságát érzékelteti, hogy a tizenöt csipkevarró napi nyolcórás munkával egy évben 70-80 dekagrammnyit használ fel belőle. Az a vékony varróút, ami alkalmas ennek az egyedülálló csipkének a varrására, Angliából származik.

A 100%-os kézimunkával történő csipkevarrás a szem és kezét egyaránt próbára tevő művészi alkotó folyamat, amelyet külföldön és belföldön is magasra értékelnek. 2003 májusa óta a halasi csipkét a Hungaricum Club ötödik tagjaként tartják számon.

A csipke készítésének és varrásának lépései jól mutatják a munka aprólékosságát és finomságát. Az első lépés a körvonalazás (szakszóval: kontúrozás). Az előrajzolt csipkemintát több rétegből álló, kereten kifejlesztett vászonra rögzítik – mindig a csipke rajzának fonákjával felfelé. A rajz vonalán kontúrszálat vezetnek végig megszakítás nélkül, amelyet vékony cérnával szorosan az alapra varrnak. Ez a kontúrszál tartja össze a csipkét. A kontúrozás után a rajz alapján olyan sűrű, egyenletes öltésekkel készítik el a motívumokat, hogy azok szinte szövött anyagként hatnak. A kész csipkét óvatosan lefejtik a mintarajzról. A csipke színe az, ahol a kontúrfonal erőteljesebben érvényesül.

Ma mindössze tizenöt ember gyakorolja a százéves eljárást. A Csipkeházban, egy kis műhelyben a

mai napig ily módon varrják a csipkecsodákat. A legfiatalabb „beavatottat”, a huszonöt éves Nagy Zsuzsannát megkérdeztem, néhány apró részletről.

– *Mennyi idő alatt lehet a varrásfajtákat elsajátítani?*

– Fél év a betanulási idő, de igazából 3-4 év alatt lehet megtanulni. Én öt éve készítek csipkéket, ennyi idő elég volt ahhoz, hogy minden változatot kipróbáljak és alkalmazzak.

– *Hogyan ismeri fel a saját munkáit?*

– Az öltésekben benne van a saját személyiségünk is, mindenki megismeri a saját művét.

Vásárláskor a vevő a csipkéhez kap egy minőséget igazoló kártyát, amely tartalmazza a csipke összes adatait, s a készítői nevét is.

– *Úgy tudom, sok helyen megfordult eddig.*

– Igen, főleg belföldi bemutatókra vittük a csipkéket, de jártam Japánban, Csehországban, Angliában, Cipruson és Libanonban is.

– *Mennyire ismerik külföldön a halasi csipkét?*

– Többnyire be kell bemutatni, de az jól esik, ha már úgy jönnek oda, hogy tudják, miről van szó. Legutóbb Japánban hölglátogató nyakában halasi csipkés medál volt. Ez nagyon kedves meglepetést jelentett. Ő már járt Halason a múzeumunkban.

– *Hogyan választják ki az öltésfajtákat?*

– A hangsúlyosabb részekre mindig szövést alkalmazunk, de az öltéseket mindig a csipkevarró választja ki, az az ő művészi szabadsága.

– *Láttam néhány színes darabot is a Csipkemúzeumban...*

– Kezdetben valóban volt rá példa, hogy színes cérnákkal készítették halasi csipkét, de az öltések szépségét igazán a fehér szín adja vissza. A cérna a természetes alapanyaga miatt az idők során elveszti színét, „beerősödik”, ahogy mi mondjuk. A színváltozás mértéke mutatja a csipke korát is.

– *Tekinthetők-e használati tárgyaknak ezek a darabok?*

– Elsősorban lakást díszítő tárgyak, de azért akad köztük ruha-kiegészítő is, például a zsebkendők, a virágkitűzők és a gallérok. Tavaly ezüst keretbe foglalt medál- és kitűző-csipkével, valamint faliképekkel is bővítettük a kínálatunkat. A halasi csipke óvatosan tisztítható, ezért nagyon ügyelünk készítés közben is a tisztaságára.

Sétálunk még egy kicsit a múzeumban, s a szecessziós és a néprajzi motívumok között megnézzük azt a műremeket is, amelyik a Párizsi Világkiállításon első díjat nyert, s amelyiket 2004 szeptemberében a japán császárné kapott ajándékba köztársasági elnökünk felhívására, majd átadjuk a helyünket egy külföldi turistacsoport tagjainak, akik lenyűgözve nézik a halasi csipkecsodát.

Simon Edina

Így készül a halasi csipke

Rajnai Ákos felvételei

